

Τρέχων τίτλος: ΠΑΘΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΔΙΑΙΤΗΤΩΝ ΕΥΡΩΛΙΓΚΑΣ

Πάθος και Ποιότητα Ζωής Ελλήνων Διεθνών Διαιτητών Καλαθοσφαίρισης

Αλέξανδρος Ψαριανός¹ και Στυλιανή Χρόνη²

¹Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ελλάς

²Hedmark University College, Norway

Στοιχεία επικοινωνίας:

Αλέξανδρος Ψαριανός

Διεύθυνση: Σμόλικα, 10, Καματερό

TK: 13451, Αθήνα

Τηλ: 210-2620799, 6972280568

Ηλ. διεύθυνση: alekospsarianos@yahoo.gr, apsarian@phyed.duth.gr

Υποβάλλεται στο: *Αθλητική Ψυχολογία*

Ημερομηνία αρχικής υποβολής: 31 Ιανουαρίου 2014

Ημερομηνία υποβολής διορθώσεων: 7/7/2014

Τρέχων τίτλος: ΠΑΘΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΔΙΑΙΤΗΤΩΝ ΕΥΡΩΛΙΓΚΑΣ

Πάθος και Ποιότητα Ζωής Ελλήνων Διεθνών Διαιτητών Καλαθοσφαίρισης

Υποβάλλεται στο: *Αθλητική Ψυχολογία*
Ημερομηνία αρχικής υποβολής: *31 Ιανουαρίου 2014*
Ημερομηνία υποβολής διορθώσεων: *7/7/2014*

Περίληψη

Η παρούσα εργασία διερεύνησε την έννοια και εμπειρία του πάθους (αρμονικού, ψυχαναγκαστικού) και της ποιότητας ζωής των Ελλήνων διαιτητών καλαθοσφαίρισης που παίζουν στο υψηλότερο εθνικό πρωτάθλημα μπάσκετ, καθώς και στο επίπεδο της Ευρωλίγκας. Με βάση τη διπολική θεώρηση του πάθους ως αρμονικού και ψυχαναγκαστικού (Vallerand & Miquelon, 2007), έγινε διερεύνηση θεμάτων που αφορούν σε σκέψεις και συναισθήματα και σκιαγραφούν την ποιότητα ζωής των διαιτητών. Μελετήθηκαν με συνεντεύξεις βάθους οι απόψεις επτά αναγνωρισμένων διαιτητών και αναλύθηκαν ποιοτικά μέσα από το πρίσμα του κριτικού ρεαλισμού. Για την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο το πάθος επηρεάζει την ποιότητα ζωής ενός διαιτητή, έγινε επεξεργασία πάνω στους δύο άξονες που προέκυψαν: την κοινωνικότητα και τα συναισθήματα. Αναφορικά με την κοινωνικότητα των διαιτητών, η εξωστρέφεια υποστηρίζει μια περισσότερο «επαγγελματική» οπτική των συγκεκριμένων διαιτητών, την οποία βιώνουν σε ένα ενδιάμεσο επίπεδο ψυχαναγκαστικής ή αρμονικής συμμετοχής. Από την άλλη πλευρά, τα χαρακτηριστικά της «ανοικτότητας» περιέχονται εν μέρει και στην αρμονική έκφραση του πάθους, επομένως και στην αντίστοιχη παραγωγή ποιοτικής ζωής για τους διαιτητές. Στον άξονα των συναισθημάτων, εντοπίστηκε μια συγκέντρωση θετικών συναισθηματικών στοιχείων, τα οποία ταυτίζονται με την αρμονικότητα του πνεύματος στον αγώνα. Αυτά τα στοιχεία φαίνεται, επίσης, να υποστηρίζουν τη συσχέτιση μεταξύ αρμονικής συναισθηματικής έκφρασης και ποιότητας ζωής των διαιτητών, γεγονός που άλλωστε υποδηλώνεται από την απόκλιση στο αρμονικό πάθος. Η νέα βαθύτερη αντίληψη που προέκυψε από τις εμπειρίες των διαιτητών καλαθοσφαίρισης, μας δίνει ιδέες για θέματα στα οποία μπορούμε να παρέμβουμε, προκειμένου να μεταβάλλουμε οποιεσδήποτε αρνητικές επιδράσεις του πάθους στην ποιότητα ζωής ενός ατόμου.

Λέξεις κλειδιά: πάθος, αρμονικό, ψυχαναγκαστικό, ποιότητα ζωής, Ευρωλίγκα, διαιτητές καλαθοσφαίρισης.

Abstract

The present paper explores the notion and experience of passion (harmonious and obsessive) and quality of life in Greek basketball referees who play at the highest national basketball league and the Euroleague levels. Vallerand & Miquelon's (2007) dualistic model of passion informed our exploration of themes regarding the referees' thoughts and feelings that delineate their life quality. In depth interviews with seven internationally accredited referees were conducted and then analyzed through the lens of critical realism. To learn how passion influences a referee's quality of life, we elaborate here on two axes that emerged: the sociability and the emotional one. According to the referees' sociability, extroversion supports more of a 'professional' perspective among the referees, experienced via an in-between obsessive and harmonious participation. On the other hand, characteristics of one's openness are partially contained in a harmonious expression of passion and as such partially in the construction of quality of life for the referee. Concerning their emotional axis, we identified a concentration of positive emotional elements that match the harmony experienced as flow in a game. These elements appear to also support a harmonious emotional relationship with the referees' quality of life, as indicated by a deviation from harmonious passion. The in-depth knowledge emerging from the basketball referee experiences, provides us with ideas on issues we may intervene to alter any negative influences of passion on one's quality of life.

Keywords: passion, harmonious, obsessive, quality of life, Euroleague, basketball referees

Πάθος και Ποιότητα Ζωής Ελλήνων Διεθνών Διαιτητών Καλαθοσφαίρισης

Το πάθος είναι μια δυναμική έννοια σε τέτοιο βαθμό, ώστε οι θεωρητικοί να υποστηρίζουν πως στον τονισμό της λέξης εμπεριέχεται η ίδια η ένταση του μηνύματός του. Επιπλέον της έντασης αυτής, το πάθος είναι έννοια συνεγερτική, η οποία εμπνέει αυτούς που το εκφέρουν σε σημείο, ώστε να επισυνάπτεται ως στοιχείο της ηγετικής προσωπικότητας (Hall, 2003). Ο Vallerand (2008) ανέδειξε μια νέα αντίληψη σχετικά με το πάθος πάνω σε διάφορες δραστηριότητες, με βάση το Δυαδικό Μοντέλο Πάθους, προσδιορίζοντάς το ως την ισχυρή κλίση του ατόμου προς μια δραστηριότητα, την οποία το άτομο θεωρεί σημαντική και αρεστή και στην οποία επενδύει χρόνο και ενέργεια. Το Δυαδικό Μοντέλο Πάθους υιοθετεί την ύπαρξη δυο τύπων πάθους που σχετίζονται με διαφορετικές συνέπειες και εμπειρίες: Το αρμονικό πάθος, προέρχεται από την αυτόνομη εσωτερίκευση στην ταυτότητα του ατόμου μιας αρεστής και σημαντικής δραστηριότητας, και οδηγεί σε ελεγχόμενη δέσμευση με τη δραστηριότητα και προσαρμοστικότητα για το άτομο. Το ψυχαναγκαστικό πάθος προκαλείται από την μη-ελεγχόμενη εσωτερίκευση της δραστηριότητας στην ταυτότητα του ατόμου και οδηγεί σε μια ανεξέλεγκτη τάση δέσμευσης με τη δραστηριότητα και σε μειωμένη προσαρμοστικότητα για το άτομο (Vallerand & Houliort, 2003). Από την άλλη πλευρά, η ποιότητα ζωής, ως έννοια, αποτελεί συνάρτηση ψυχολογικών προδιαθέσεων, όπως για παράδειγμα αισιοδοξίας ή αυτοεκτίμησης και εξωτερικών συνθηκών εμπλοκής ή απεμπλοκής από αγχωτικές καταστάσεις (Balon, Lecoq, & Rimé, 2010).

Η παρούσα έρευνα στοχεύει να συνδέσει τα βιώματα του αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους σε Έλληνες διαιτητές μπάσκετ, προκειμένου να γνωρίσουμε την όποια επίδραση αυτών στην ποιότητα ζωής τους. Αναγνωρίζοντας το αρμονικό πάθος ως θετική αυτόνομη εσωτερίκευση μιας δραστηριότητας και το έμμονο/ψυχαναγκαστικό ως μη-ελεγχόμενη εσωτερίκευση που οδηγεί σε ανεξέλεγκτη επιθυμία, αναζητήσαμε μέσω της

ποιοτικής μεθοδολογικής προσέγγισης να μάθουμε εάν και πώς στοιχεία της ποιότητας ζωής των διαιτητών εμφανίζονται μέσα στις σκέψεις, συναισθήματα και τις ενέργειες που εκδηλώνουν αυτοί ανάλογα με το πάθος που τους χαρακτηρίζει.

Μέχρι σήμερα, οι ποσοτικές έρευνες πάνω στο πάθος για μια δραστηριότητα έχουν αναδείξει διάφορες θεματικές. Η συναφής προς το Δυναμικό Μοντέλο Πάθους, Θεωρία Αυτοκαθορισμού (Self Determination Theory) των Deci και Ryan (2000) ισχυρίζεται πως οι άνθρωποι εμπλέκονται σε δραστηριότητες, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις τρεις βασικές ανάγκες για αυτονομία, ικανότητα και σχέσεων με τους άλλους. Ειδικότερα, ενδεικτικές για το πάθος είναι οι τάσεις αυτές, οι οποίες αναφέρονται σε δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, από τις οποίες απουσιάζει η έννοια του αναγκασμού. Το αρμονικό πάθος θεωρείται αποτέλεσμα αυτόνομης/ελεύθερης εσωτερίκευσης της δραστηριότητας σε ένα άτομο, ενώ το ψυχαναγκαστικό πάθος αποτέλεσμα εσωτερικής ή/και διαπροσωπικής πίεσης. Συναφείς επίσης με την έννοια του πάθους είναι οι έννοιες «ροή», «εσωτερική-εξωτερική κινητοποίηση», «ευνοϊκά αναπτυγμένο ενδιαφέρον», τις οποίες έχουν επεξεργαστεί σε πλάτος και βάθος οι Csikszentmihalyi (1978), Renninger και Hidi (2002) και Deci και Ryan (2000) αντίστοιχα.

Η έρευνα των Vallerand και Miquelon (2007) αναφορικά με το πάθος και την ψυχολογική προσαρμογή, τη φυσική υγεία, τις διαπροσωπικές σχέσεις, την προσωπική επίδοση και την εν γένει ανάπτυξη του ατόμου, κατέδειξε πως: (1) το αρμονικό πάθος μπορεί να συνυπάρχει με άλλες δραστηριότητες, ενώ το ψυχαναγκαστικό πάθος συγκρούεται μαζί τους, (2) το αρμονικό πάθος προάγει περισσότερο την προσαρμοστικότητα στο άτομο πάνω σε διάφορες συμπεριφορικές, γνωστικές, συναισθηματικές, διαπροσωπικές τάσεις, καθώς και σε περιπτώσεις επίδοσης, σε σύγκριση με το ψυχαναγκαστικό πάθος, στοιχείο που παρατηρείται σε μεγάλο φάσμα ηλικιών, (3) παρότι το πάθος οδηγεί σε αλλαγές συμπεριφορών, όπως π.χ. η εργασιακή ικανοποίηση, εν τούτοις οι αλλαγές συμπεριφοράς δεν

οδηγούν σε αλλαγή του πάθους, (4) το ψυχαναγκαστικό πάθος δε χρωματίζεται απαραίτητα αρνητικά, καθώς είναι προτιμότερο από την ανυπαρξία οποιωνδήποτε κινήτρων-εσωτερικών ή εξωτερικών-, ενώ συγκριτικά μάλιστα με αυτή την έλλειψη παραμένει πιο προσαρμοστικό, διότι προάγει τη μακρόχρονη δέσμευση και επιμονή, (5) η προηγούμενη παρατήρηση οδηγεί στην ανάγκη διερεύνησης μιας νέας τυπολογίας/ορισμού του πάθους, η οποία το συσχετίζει περισσότερο με τις θεωρίες κινήτρων και (6) οι συσχετίσεις που αποδίδουν προσαρμοστικότητα στο αρμονικό και δυσπροσαρμοστικότητα στο ψυχαναγκαστικό πάθος είναι συσχετιστικού και όχι αιτιακού τύπου, οπότε αποτελούν και θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνον ως ισχυρές ενδείξεις.

Η μέχρι σήμερα έρευνα αναφορικά στην ψυχολογία και στις ψυχολογικές παραμέτρους απόδοσης διαιτητών καλαθοσφαίρισης περιορίζεται σε θέματα άγχους και καψίματος, εγρήγορσης ή μη εγρήγορσης, καταπίεσης-ευαισθητοποίησης που χαρακτηρίζουν τον βαθμό οξύτητας του άγχους (Krohne & Hindel, 1988; Miller, 1987, 1990; Curran, Appleton, Hill, & Hall, 2011; Raedeke & Smith, 2001). Σε σημαντική συχνότητα, τα συμπτώματα αυτά απαντώνται ως μέρος των στρατηγικών αντιμετώπισης ή αποφυγής, τις οποίες μελέτησαν διεξοδικότερα οι Kaissidis-Rodafinos, Anshel και Porter (1997). Οι Lazarus και Folkman (1984), όρισαν την αντιμετώπιση αντίξοων καταστάσεων ως τις διαρκώς μεταβαλλόμενες γνωστικές και συμπεριφορικές προσπάθειες ενός ατόμου να αντιπαρέλθει σε εσωτερικές και εξωτερικές απαιτήσεις τις οποίες εκτιμά ως ενδεχομένως απειλητικές για αυτόν(/ήν). Οι στρατηγικές αντιμετώπισης ποικίλουν ανάλογα με τη φύση της περίστασης, την προσωπική εκτίμηση, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ατόμου, αλλά και την περίσταση προς αντιμετώπιση (π.χ. χρόνος, τόπος, διαθεσιμότητα πηγών). Η πιο περιεκτική κατηγοριοποίηση των στρατηγικών αντιμετώπισης έγινε από τους Endler και Parker (1990), οι οποίοι πρότειναν το διαχωρισμό αυτών σε τρεις γενικές κατηγορίες: (α) την εστίαση στο πρόβλημα που αναφέρεται σε δράση με προσανατολισμό

στη δραστηριότητα (task oriented coping), (β) την εστίαση στο συναίσθημα, που αναφέρεται σε δράση με προσανατολισμό στο άτομο (person oriented coping), και (γ) την αποφυγή, που αναφέρεται σε αποφυγή ή εγκατάλειψη δράσης και μπορεί να προσανατολίζεται τόσο στη δραστηριότητα όσο και στο συναίσθημα (avoidance coping).

Καθώς η ποιότητα ζωής των διαιτητών εκτιμάται ως συνάρτηση των στρατηγικών αντιμετώπισης τις οποίες επιλέγουν και οι οποίες τους εμπλέκουν ή απεμπλέκουν αναλόγως στη διαχείριση της διαιτησίας οι Kaissidis-Rodafinos και Anshel (2000) μελέτησαν τους ψυχολογικούς παράγοντες που προβλέπουν τις στρατηγικές αντιμετώπισης Ελλήνων διαιτητών μπάσκετ. Αξιολόγησαν τις επιδράσεις της επίγνωσης των εξωτερικών καταστάσεων (υποκειμενικός έλεγχος και ένταση), των στυλ αντιμετώπισης (παρακολούθηση και άμβλυνση) και των προσωπικών προδιαθέσεων (αισιοδοξίας και αυτοεκτίμησης) στην αντιμετώπιση προσέγγισης ή αποφυγής των Ελλήνων διαιτητών μπάσκετ υψηλού επιπέδου. Η έρευνα βασίστηκε σε προηγούμενες μελέτες στις οποίες βρέθηκε ότι οι διαιτητές βιώνουν ακραίες μορφές άγχους, η ένταση των οποίων ποικίλει ως συνάρτηση ηλικίας και κουλτούρας. Επίσης, μέσω της έρευνας αποσαφηνίστηκαν οι παράμετροι που είναι υπεύθυνες για την αντιμετώπιση του άγχους και αξιολογήθηκε ο βαθμός στον οποίο οι Έλληνες διαιτητές υψηλού επιπέδου παρουσίαζαν συνεκτικές αποκρίσεις αντιμετώπισης μετά από τρεις ακραίες αγχωτικές περιστάσεις αγώνων. Συνολικά, αναδείχθηκε η θέση ότι οι στρατηγικές αντιμετώπισης με αποφυγή επιλέγονται περισσότερο από αυτές της αντιμετώπισης με προσέγγιση του προβλήματος, με το σκεπτικό ότι υποδηλώνουν τη μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα που προσφέρει στους διαιτητές. Ωστόσο, αμφότερες οι στρατηγικές κρίνονται απαραίτητες για τη βέλτιστη επίδοση στη διαιτησία. Στα συμπεράσματά τους οι Kaissidis-Rodafinos και Anshel (2000) αναφέρουν ότι τα ελεγκτικά στοιχεία, όπως είναι η απουσία συναισθηματισμού, η σιωπή και η υπομονή, κατατάσσονται στις στρατηγικές αποφυγής, θεωρούνται πλεονεκτικά για ένα διαιτητή και εκτιμώνται ως

στοιχεία σημαντικά για την ανέλιξή τους στη διαιτησία. Συνηγορούν, ταυτόχρονα, στην υπόθεση πως οι στρατηγικές αποφυγής συνάπτονται και με την ευρύτερη μέριμνα για την ποιότητα της προσωπικής ζωής εφόσον η εμπλοκή επιτείνει την κούραση και τη συναισθηματική καταπόνηση, η οποία ευθύνεται για συχνή και επώδυνη εναλλαγή συναισθημάτων.

Έρευνες σε διεθνείς διαιτητές, αναφορικά με την ποιότητα ζωής αυτών, έχουν βρει ότι αυτή εξαρτάται από θέματα ηλικίας και κουλτούρας (Kaissidis-Rodafinos & Anshel, 2000), ευαισθητοποίησης απέναντι στην απειλή ή άμβλυνσής της για αποφυγή εμπλοκή (Anshel, 1996; Anshel & Kaissidis, 1997; Kaissidis-Rodafinos et al., 1997; Krohne, 1993; Krohne & Hindel, 1988). Βρέθηκε να εξεργάται όμως και από την ατομική προδιάθεση αισιοδοξία και αυτοεκτίμηση, έννοιες θετικά συσχετισμένες με στρατηγικές επίλυσης (Dwyer & Carron, 1986; Hoffman, 1986; Mahoney, 1989). Στην περίπτωση Ελλήνων διαιτητών, η ποιότητα ζωής βρέθηκε να συσχετίζεται και με τον έλεγχο του λάθους και τις τάσεις αποφυγής, οι οποίες επιβεβαιώνουν την αισιοδοξία και αυτοεκτίμηση (Anshel, 1990; (Kaissidis-Rodafinos & Anshel, 2000).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω ευρήματα περί πάθους και ψυχολογίας διαιτητών αναδεικνύεται ότι: (1) Μέσα από τη συσχέτιση αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους διαφαίνεται πως υφίστανται ορισμένα στοιχεία θετικότητας του ψυχαναγκαστικού πάθους αναφορικά με την αποφόρτιση που σηματοδοτεί. (2) Στο θέμα των ψυχολογικών επιδράσεων σημαντικότερο εύρημα είναι αυτό του καψίματος που προέρχεται από το ψυχαναγκαστικό πάθος, αν και μπορεί να άπτεται και του αρμονικού, και το οποίο κάψιμο επιφέρει εξουθένωση και έλλειψη συντονισμού σε στόχους. (3) Παρόμοια, σε σχέση με το ρόλο του πάθους με τη διαιτησία, η εξάρτηση και η προσκόλληση, με τη λογική ότι προκαλούν λειτουργικότητα, ενδέχεται να εξαρτώνται και από το αρμονικό πάθος. (4) Η αναγνωρισιμότητα, η οποία είναι στοιχείο της εξέλιξης της καριέρας του διαιτητή,

εντάσσεται στο αρμονικό πάθος, ενώ σημαίνει επίσης ωφέλεια για την προσωπικότητα, διότι τα μη συμβιβαστικά/αντισταθμιστικά σφυρίγματα δηλώνουν συναισθηματική σταθερότητα.

(5) Στο θέμα της ποιότητας ζωής, η οποία είναι η κατακλείδα της έρευνας, οι τακτικές αποφυγής ή αντιμετώπισης εκτιμώνται ως θετικές ή αρνητικές κατ' επιλογήν, αν και οι συνέπειες από την αποφυγή γενικά θεωρούνται πιο θετικές επειδή αποφεύγεται η καταπόνηση. Καταλήγουμε συνεπώς σε μια γενική απεικόνιση, όπου αρμονικό και ψυχαναγκαστικό πάθος διαπλέκονται με δυσδιάκριτα όρια μεταξύ τους, γεγονός που καθιστά τη διαμόρφωση της ταυτότητας του διαιτητή δύσκολη και ρευστή. Η ρευστότητα αυτή, ωστόσο, είναι ευπρόσδεκτη για τις προθέσεις της παρούσας έρευνας, εφόσον επιχειρεί να αποσαφηνίσει διαφορές των δυο μορφών πάθους πάνω στην ποιότητα ζωής των διαιτητών.

Η σημασία της παρούσας έρευνας έγκειται στη σημαντική για το ευρύτερο αθλητικό σύνολο αποσαφήνιση συμπεριφορών, οι οποίες συσχετίζονται με τη λειτουργικότητα των διαιτητών καλαθοσφαίρισης. Η συμπεριφορά των διαιτητών, όπως θα οριζόταν από μια ορθολογική νοηματοδότηση της έννοιας του πάθους - το οποίο είναι εγγενές στη διαιτητική ιδιότητα- λαμβάνει ευρύτερες διαστάσεις σημασίας και ενδιαφέροντος. Είναι, κατά συνέπεια, ενδιαφέρον το να αξιολογηθεί ένας από τους πρωταγωνιστικούς παράγοντες του αθλήματος -ο/η διαιτητής- υπό τις συνθήκες στις οποίες εισφέρει σε αυτό.

Επιπρόσθετα, η σημαντικότητα της παρούσας έρευνας απορρέει και από το γεγονός ότι ενώ οι αθλητές και αθλήτριες έχουν γίνει αντικείμενο χιλιάδων μελετών στον τομέα της αθλητικής ψυχολογίας, παραδόξως, οι διαιτητές έχουν σχετικά παραμεληθεί, εκτός από την περίπτωση της διερεύνησης του βιώματος του καψίματος (burnout in referees). Αυτό εκπλήσσει για τους εξής λόγους: (α) οι διαιτητές είναι μέρος του εκάστοτε αθλήματος και η συμπεριφορά τους μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο τόσο στις συμπεριφορές των αγωνιζόμενων, όσο και στο αποτέλεσμα του αγώνα και (β) οι ερευνητές, αν και έχουν μελετήσει τόσο συστηματικά το «κάψιμο» στους διαιτητές, στο οποίο για να φτάσει ένα

άτομο θέλει παρατεταμένη και επισταμένη ενασχόληση με τη δραστηριότητα την οποία επέλεξε, ωστόσο έχουν παραμελήσει άλλα βιώματα και έννοιες που διαδικαστικά εμφανίζονται πριν το κάψιμο, όπως π.χ. είναι το πάθος για δράση.

Λαμβάνοντας υπόψιν την υπάρχουσα γνώση η παρούσα έρευνα έχει σκοπό τη διερεύνηση, επισήμανση και αξιολόγηση της έννοιας του πάθους στους διαιτητές καλαθοσφαίρισης σε συσχέτιση με τη συνολικότερη έννοια της ποιότητας ζωής τους. Γι' αυτό το λόγο εστίασαμε στα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα: (1) Ποιός ο ρόλος του αρμονικού πάθους στην ποιότητα καθημερινής ζωής των διαιτητών; και (2) Ποιός ο ρόλος του ψυχαναγκαστικού πάθους στην ποιότητα καθημερινής ζωής των διαιτητών;

Μέθοδος

Μεθοδολογική Προσέγγιση

Η ποιοτική μεθοδολογία κρίθηκε ως η καταλληλότερη προσέγγιση του υπό διερεύνηση θέματος καθώς (α) μέχρι την περίοδο πραγματοποίησης των συνεντεύξεων αλλά και μέχρι σήμερα που γράφεται το παρόν κείμενο, δεν έχει δοθεί η ευκαιρία να γνωρίσουμε σε βάθος την αντίληψη των διαιτητών για το πάθος με τη διαιτησία και (β) σκοπός μας ήταν η σε βάθος αναγνώριση και κατανόηση του πάθους στη ζωή και στη λειτουργία διεθνών διαιτητών, γεγονός το οποίο δεν θα ήταν εφικτό να γίνει με τη χρήση δομημένων ερωτηματολογίων. Η δε επιλογή του μεθοδολογικού τύπου ποιοτικής προσέγγισης προέκυψε από την ερμηνευτική πρόθεση των ερευνητών να διερευνήσουν συμπεριφορές, στάσεις, αξίες και αντιλήψεις των συμμετεχόντων, μέσα από τη συλλογιστική των δρώντων υποκειμένων, στοχεύοντας με αυτόν τον τρόπο στην καλύτερη κάλυψη των ζητούμενων της έρευνας. Μέσω της φαινομενολογικής ερευνητικής προσέγγισης που επιλέχθηκε, γίνεται εκτίμηση πως ο ερευνητής, εστιαζόμενος στον ψυχολογικό κόσμο των συμμετεχόντων, αποκαλύπτει έτσι διαισθητικά την ουσία της εμπειρίας. Η ουσία της εμπειρίας, άλλωστε, έχει αμετάβλητη

μορφή και αποτελείται από εκείνες, δηλαδή, τις δομές που ενυπάρχουν σε κάθε έκφανση της (Wertz, 2005). Η φαινομενολογική αντίληψη συνίσταται, επομένως, στην προσπάθεια προσέγγισης και ερμηνείας του πραγματικού κόσμου με εστίαση στη διαδικασία σχέσης που αποκτά ο ερευνητής με το αντικείμενο παρατήρησής του (Λυδάκη, 2001).

Η συγκεκριμένη πραγματικότητα αναπαρίσταται στη συνείδηση του παρατηρητή καθώς ανοίγεται σε μια δυναμική και διαδραστική σχέση με το φαινόμενο, το οποίο έτσι αποκτά οντότητα γι' αυτόν. Η διαδραστική αυτή σχέση αποτελεί την πεμπτούσια της φαινομενολογικής θεώρησης, διότι δηλώνει τη δυναμική επικοινωνίας χάρη στην οποία αποκαλύπτονται τα φαινόμενα, η δομή τους και το υπόβαθρό τους, όχι επιφανειακά, αλλά σε βάθος και ως ορατή ολότητα. Κατά συνέπεια, η φαινομενολογική προσέγγιση ακολουθήθηκε στην παρούσα έρευνα, διότι περιγράφει νοηματικά την εσωτερική ανάδυση του φαινομένου, πρακτική η οποία είναι συμβατή με τη φιλοσοφική της αρχή της μη ιδεαλιστικής ανάγνωσης της πραγματικότητας (Boyd, 1993).

Συμμετέχοντες

Οι συμμετέχοντες ήταν εν ενεργεία Έλληνες διαιτητές καλαθοσφαίρισης εκτεταμένης και υψηλού επιπέδου εμπειρίας στη διοργάνωση Euroleague. Τα κριτήρια συμμετοχής στην έρευνα ήταν: (α) εν ενεργεία διαιτητές καλαθοσφαίρισης, με μέσο όρο ηλικίας τα 42 έτη (έκταση ηλικίας 39 - 45) (β) εμπειρία άνω των έξι ετών (μέσος όρος) σε επίπεδο Euroleague, και (γ) άνω των 20 ο αριθμός παιχνιδιών στα οποία έχουν διαιτητεύσει στη διοργάνωση Euroleague. Ο αριθμός των μοναδικών περιπτώσεων από τους πιθανούς συμμετέχοντες που πληρούσαν τα ως άνω κριτήρια εκτιμήθηκε στους επτά διαιτητές. Εφόσον οι διαιτητές σε επίπεδο Euroleague στην Ελλάδα δεν αποτελούν μεγάλο πληθυσμό, αυτό συνεπάγεται ότι οι ταυτότητες τους εύκολα εντοπίζονται, όχι μόνο από άλλους διαιτητές αλλά και από άτομα που έχουν ασχοληθεί έστω και ελάχιστα με το χώρο. Σχετικά με το θέμα της

εμπιστευσιμότητας και της ανωνυμίας, η Punch (1998) εύστοχα παρατηρεί ότι όταν πρόκειται για άτομα που είναι εύκολα αναγνωρίσιμα, θα πρέπει να γίνει (α) γνωστό προς αυτά και (β) αποδεκτό από αυτά ότι η έκθεσή τους είναι κάτι πολύ πιθανό και ίσως αναπόφευκτο. Το θέμα λοιπόν ανωνυμίας και πιθανότητας αναγνώρισης των συμμετεχόντων συζητήθηκε προφορικά και γραπτά στο έντυπο συναίνεσης καθώς και το ότι οι συμμετέχοντες μπορούσαν να αποχωρήσουν οποιαδήποτε στιγμή από την έρευνα. Στην κατεύθυνση αυτή, τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και συζητούνται χωρίς να γίνεται αναφορά σε μεμονωμένα άτομα και τοποθεσίες για λόγους προστασίας των προσωπικών δεδομένων (Hassandra, Goudas, & Chroni, 2003).

Συλλογή Πληροφοριών

Οι πληροφορίες συλλέχθηκαν μέσω ημι-δομημένων, πρόσωπο με πρόσωπο συνεντεύξεων. Οι ερωτήσεις ήταν προκαθορισμένες, ενώ η ημι-δομημένη προσέγγιση έδωσε στον συνεντευκτή (πρώτος συγγραφέας) ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων, τη μικρή τροποποίηση του περιεχομένου ανάλογα με τον ερωτώμενο, καθώς και την προσθαφαίρεση ερωτήσεων και θεμάτων για συζήτηση με στόχο την αποσαφήνιση και εμβάθυνση (Ιωσηφίδης, 2008). Στο τέλος κάθε συνέντευξης, οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν τρία γραπτά ερωτηματολόγια αναφορικά με: (α) το πάθος, προσαρμοσμένο στη δραστηριότητα της διαιτησίας (Passion Scale; Vallerand & Houliort, 2003), (β) την προσωπικότητα (Brief Version of the Big Five Personality Inventory, BFI-10; Rammstedt & John, 2006) και (γ) την ποιότητα ζωής (SF-36; Ware&Sherbourne, 1992).

Ερευνητική Διαδικασία και Εμπιστευσιμότητα

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατόπιν έγκρισης από την Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας του Τ.Ε.Φ.Α.Α. του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, όπου εργάζονταν η δεύτερη

συγγραφέας κατά τη διεξαγωγή της έρευνας. Ο οδηγός συνέντευξης αναπτύχθηκε για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη τα ποσοτικά ευρήματα μέχρι σήμερα και την πρόσφατη ποιοτική έρευνα πάνω στο πάθος Ελλήνων πρωταθλητών και πρωταθλητριών χιονοδρομίας (Γκουτζιομήτρος, Χρόνη, Χατζηγεωργιάδης, & Θεοδωράκης, 2012). Ο οδηγός δοκιμάστηκε πιλοτικά σε ένα άτομο που εκπλήρωνε ανάλογες προϋποθέσεις με αυτές των κριτηρίων που προαναφέρθηκαν, ώστε να δοκιμαστεί ο συνεντευκτής και για να γίνουν οι απαραίτητες βελτιώσεις πριν τις συνεντεύξεις με τους διεθνείς διαιτητές.

Παραδείγματα ερωτήσεων: Τι είναι λοιπόν αυτό που λέμε πάθος; Πως αντιλαμβάνεσαι το πάθος, όταν είσαι μέσα στον αγώνα, μέσα στο γήπεδο ακούς τη λέξη πάθος. Στη μακροχρόνια ενασχόλησή σου με τη διαιτησία ποιός έχει τον έλεγχο; Εσύ ή το πάθος σου; Μπορείς να σκεφτείς αν και πώς το πάθος σου για τη διαιτησία επηρεάζει τη ζωή σου γενικότερα; Κατά πόσο η ενασχόληση σου με τη διαιτησία επηρεάζει τις διαπροσωπικές σχέσεις, την κοινωνική σου ζωή;

Οι συνεντεύξεις έγιναν σε προσυμφωνημένο χώρο και σε χρόνο που εξυπηρετούσε τον κάθε συμμετέχοντα (Patton, 1990). Η μέση διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν 1 ώρα και 35 λεπτά. Τόσο στον οδηγό συνέντευξης όσο και κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων έγινε χρήση του όρου «εμμονικό πάθος» αντί «ψυχαναγκαστικό πάθος» (που χρησιμοποιείται στη βιβλιογραφία), καθώς ο όρος εμμονικό πάθος εκτιμήθηκε από τον πρώτο ερευνητή, που και ο ίδιος τελεί διαιτητής σε επίπεδο Euroleague, ως καταλληλότερος για κατανόηση από τους συναδέλφους του διαιτητές. Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων δεν χρειάστηκαν διευκρινιστικές επεξηγήσεις παρά μόνο μη λεκτικές συγκατανεύσεις, οι οποίες διευκόλυναν τη ροή της απάντησης.

Με την έγγραφη συναίνεση των συμμετεχόντων, οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν και απομαγνητοφωνήθηκαν κατά λέξη. Οι συνομιλίες των επτά (7) συνεντεύξεων καταγράφηκαν ως κείμενο συνολικά σε 193 σελίδες. Τα κείμενα στάλθηκαν στους συμμετέχοντες για

επιβεβαίωση των όσων μοιράστηκαν με τον πρώτο ερευνητή που έκανε τις συνεντεύξεις. Μετά την ανάγνωση αυτών από τους συμμετέχοντες δεν ζητήθηκαν αλλαγές. Αυτή η διαδικασία, γνωστή ως έλεγχος συμμετεχόντων, ενίσχυσε την εμπιστευσιμότητα στις πληροφορίες που συλλέχθηκαν (Patton, 1990). Τα ερωτηματολόγια-των οποίων οι μεταφράσεις στα ελληνικά ήταν ψυχομετρικά ελεγμένες-χρησιμοποιήθηκαν ως δεύτερη πηγή πληροφοριών και περιορίστηκαν χρηστικά στην εφαρμογή της μεθόδου της τριγωνοποίησης (Cresswell, 2007). Κατά τη διαδικασία αυτή εξετάστηκαν τα σκορ τους μαζί με τα θέματα που ανέδειξε η ανάλυση περιεχομένου των συνεντεύξεων στο πλαίσιο θεματικών συνδέσεων μεταξύ τους. Τέλος, χρησιμοποιήθηκε και η μέθοδος της επισταμένης παρατήρησης των συμμετεχόντων (Ιωσηφίδης, 2008) κατά την περίοδο συλλογής πληροφοριών. Παρακολουθήθηκαν 2-3 αγώνες, στους οποίους διαιτήτευαν οι συμμετέχοντες και κρατήθηκαν σημειώσεις, συλλέχθηκαν συνεντεύξεις και δημοσιεύματα για αυτούς στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο, τα οποία ως τρίτη πηγή πληροφοριών ενισχύουν περαιτέρω την εμπιστευσιμότητα των πληροφοριών (Cresswell, 2007).

Βασικό δείκτη εμπιστευσιμότητας στην ποιοτική έρευνα αποτελεί και η μέριμνα αποφυγής του εννοιολογικού εμποτισμού (theory laden), η οποία εκφράζεται προσεκτικά στον τρόπο διατύπωσης των ερωτήσεων (Sayer, 2000). Ως εννοιολογικός εμποτισμός νοείται η έμμεση εκμείωση της απάντησης, προορισμένης έτσι από τη μορφή διατύπωσης της ερώτησης, ώστε να εμπεριέχει-σε ορισμένο βαθμό αναπόφευκτα-το νοηματικό περιεχόμενο της απάντησης. Επί του προκειμένου ζητήματος, ένας ερευνητής διαθέτει δυο μέσα επιβεβαίωσης της μεθοδολογικής του αξιοπιστίας. Αφενός να αποφύγει-στο μέγιστο βαθμό-οποιαδήποτε καθοδήγηση της ερώτησης, αποδίδοντας το περιεχόμενό της με τη μεγαλύτερη αντικειμενική πιστότητα και, αφετέρου-δεδομένου του αναπόφευκτου εμποτισμού-να συμπεριλάβει στην διαδικασία ανάλυσης των ευρημάτων την επίγνωση της προδιατεθειμένης άποψης του ερωτώμενου, η οποία έχει εν μέρει προεγγραφεί στην ερώτηση (Hughes-

Sharrock, 1990). Συνεπώς, η εμπιστευσιμότητα (ως οπτική εγκυρότητας και αξιοπιστίας) της ποιοτικής ανάλυσης εξαρτάται από τη συνεκτικότητα της όλης μεθόδευσης του ερευνητή, η οποία αρχίζει από την επιλογή του ποιοτικού πεδίου, ακολούθως από τα μεθοδολογικά εργαλεία συλλογής και φτάνει στο εργαλείο ανάλυσης (Χασσάνδρα & Γούδας, 2003). Βασικό μάλιστα στοιχείο της επάρκειας αποτελεί η αναλυτική, κριτική και συνθετική ικανότητα του ερευνητή, ο οποίος οφείλει να προβεί σε μια τελική αποτίμηση των ερευνώμενων θεμάτων και στην αξιολόγησή τους (Χασσάνδρα & Γούδας, 2003). Στην παρούσα έρευνα τηρήθηκε λεπτομερές ημερολόγιο (reflexive journal) από τον πρώτο συγγραφέα, καθ' όλη τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας, καταγράφοντας κάθε μεθοδολογική απόφαση και δράση, καθώς και κάθε βήμα εξέλιξης και ερμηνείας αναφορικά με τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν και αναλύθηκαν.

Ανάλυση Δεδομένων

Το εργαλείο ανάλυσης που είναι πιο κοντά στη φαινομενολογική ερμηνευτική είναι η ανάλυση περιεχομένου. Οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν προσεγγίστηκαν ως μοναδικές (Patton, 1990) και αναλύθηκαν με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης περιεχομένου (Boyatzis, 1998). Λειτουργήσαμε σε δυο επίπεδα: Στο πρώτο επίπεδο της ταξινόμησης οι δυο ερευνητές ανεξάρτητα οργανώσαμε και κατηγοριοποιήσαμε τα δεδομένα των απαντήσεων, παρατάσσοντας τα με κριτήριο το περιεχόμενό τους. Στο δεύτερο επίπεδο, προβήκαμε οι δυο ερευνητές μαζί σε ερμηνευτική αξιολόγηση των δεδομένων αναζητώντας νοηματικές συνδέσεις πέραν της ομαδοποίησης, με κατεύθυνση τη σηματοδότησή τους (Kaid & Wadsworth, 1989). Αναφορικά με τη διαδικασία ερμηνείας, ακολουθήσαμε δυο κύριες εκφράσεις αυτής, της κωδικοποίησης και της αποκωδικοποίησης, οι οποίες έλαβαν τα εξής περιεχόμενα στην συγκεκριμένη έρευνα: (α) Κατά την κωδικοποίηση πραγματοποιήθηκε κειμενική ανάγνωση των συνεντεύξεων και του απομαγνητοφωνημένου υλικού και λοιπών

σημειώσεων και σημειώθηκαν πληροφορίες με ιδιαίτερη αναφορά του περιεχομένου τους. Συγκεντρώθηκε λίστα διαφορετικών τύπων πληροφορίας και κατηγοριοποιήθηκαν τα στοιχεία που περιγράφουν το ερευνώμενο θέμα (Hassandra, Goudas, & Chroni, 2003). (β) Κατά την αποκωδικοποίηση έγινε σύνδεση των κατηγοριών και επισήμανση και ανάλυση της σημαντικότητάς τους και έλεγχος με τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας (Hancock, 1998).

Με τον τρόπο αυτό αποκτήσαμε πρόσβαση στις σημασίες που προέρχονται από την ανάλυση των κατηγοριών και ερμηνεύσαμε με την υποκειμενική μας κρίση το πνεύμα των κειμενικών ή απομαγνητοφωνημένων καταγραφών. Στην ανάλυση των πληροφοριών εργαστήκαμε ανεξάρτητα, συζητώντας εκ των υστέρων την κωδικοποίηση, αποκωδικοποίηση και ερμηνεία των πληροφοριών. Ακολουθώντας τις κατευθύνσεις του Patton (1990), για λόγους ενίσχυσης της εμπιστευσιμότητας στα ευρήματα της έρευνας στο παρόν άρθρο, παρουσιάζονται μόνο θέματα στα οποία οι δυο ερευνητές ήρθαν σε απόλυτη συμφωνία. Στην ανάλυση των πληροφοριών βοηθηθήκαμε από το εργαλείο του κριτικού ρεαλισμού, σύμφωνα με το οποίο το κριτικό στοιχείο αναδεικνύεται ως παρατήρηση ενός υφιστάμενου ρεαλιστικού στοιχείου, η οποία έγκειται στη μη απόλυτα διάκριση ισχύος των νοημάτων αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους (Sayer, 2000).

Αποτελέσματα – Συζήτηση

Η ανάλυση περιεχόμενου μας έδωσε θέματα που οργανώθηκαν σε δυο κατηγορίες: (α) την κοινωνικότητα και (β) τα συναισθήματα (νοήσεις και επιλογές). Οι κατηγορίες που προέκυψαν συσχετίζονται με την ποιότητα ζωής των διαιτητών και απαντούν στο περιεχόμενο των δύο ερευνητικών ερωτημάτων. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι δυο αυτές κατηγορίες, οι οποίες συσχετίζουν τις έννοιες «πάθους» και «ποιότητας ζωής» διαιτητών και αναφέρονται στην έννοια της κοινωνικότητας και σε αυτήν που ταυτοποιείται

με συναισθήματα, νοήσεις και επιλογές κατά τη διαιτητική πράξη. Κάθε κατηγορία περιγράφεται διεξοδικά, και με τη χρήση αποσπασμάτων από τις συνεντεύξεις στοχεύουμε στην καλύτερη κατανόηση, παρουσιάζοντας το πάθος έτσι όπως πράγματι ειπώθηκε από τους διαιτητές, ενώ ταυτόχρονα αποτολμούμε εδώ και μια πρώτη σύνδεση των ευρημάτων με την υπάρχουσα βιβλιογραφία.

Ο Άξονας της Κοινωνικότητας

Στον άξονα αυτό, η ισορροπία αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους επιχειρείται να αποτυπωθεί στο δίπολο που εκφράζουν οι έννοιες «κοινωνικότητα/εμπιστοσύνη-κλειστότητα/καχυποψία» (Παπαϊωάννου, Θεοδωράκης, & Γούδας, 2003). Το περιεχόμενο του όρου «κοινωνικότητα», συγκεκριμενοποιούν οι έννοιες εξωστρέφεια, προσήνεια και ευσυνειδησία, οι οποίες συνάπτονται κατά κύριο λόγο με τη σημασία του αρμονικού πάθους, ενώ η έννοια της νεύρωσης με τη σημασία του ψυχαναγκαστικού. Το απόσπασμα που ακολουθεί άπτεται της «απαρατήρητης διαιτησίας», η οποία αναδεικνύεται μέσα από την προσήνεια και ευσυνειδησία ενός διαιτητή: *«Πιστεύω η κοινωνικότητα με βοηθάει στον τρόπο που σε αντιμετωπίζουν οι άλλοι. Βλέπουν έναν άνθρωπο φιλικό που έχει έρθει με φιλική διάθεση. Θα πρέπει ο διαιτητής να έχει φιλική διάθεση γιατί δεν είναι ο πρωταγωνιστής»* (Διαιτητής 5).

Η γενική εικόνα που καταγράφεται στον άξονα της *κοινωνικότητας* εκφράζει μια σύμπνοια των ερωτηθέντων προς τη θετική επίδραση που ασκεί σε αυτούς η παρουσία και ενίσχυση που λαμβάνουν από το στενό οικογενειακό περιβάλλον. Η απαραίτητη συναισθηματική σύνδεση με την οικογένεια, βρίσκεται σε δευτερεύον επίπεδο αξιολόγησης για όλους τους διαιτητές της παρούσας έρευνας. Για τρεις διαιτητές, η σύνδεση αυτή λαμβάνεται υπόψη μόνο στο βαθμό κατά τον οποίο επηρεάζει ευρύτερα το άγχος τους, προκειμένου να μη διαταραχθούν οι απαραίτητες οικογενειακές ισορροπίες που θα εξέτρεπαν

εντελώς του σκοπού, της συγκρότησης, όπως και της ποιότητας ζωής τους. Στην ερώτηση «Αυτό το πάθος για τη διαιτησία επηρεάζει και τη ζωή σου γενικότερα;», το πλέγμα των απαντήσεων διακυμάνθηκε στις εξής: *«Στις κοινωνικές συναναστροφές μου. Ακόμα επηρεάζει την οικογενειακή μου ζωή, είτε με την παρουσία μου είτε με την απουσία μου.»* (Διαιτητής 5). *«Φυσικά, η προσωπική ζωή επηρεάζεται από τη διαιτησία και η ποιότητα ζωής μου. Δυστυχώς η οικογένεια περνάει σε δεύτερο ρόλο όταν είμαι μακριά»* (Διαιτητής 4). Η γενική οικογενειακή κατάσταση αναπαρίσταται στο λόγο των διαιτητών ως κεντρικό χαρακτηριστικό της φυσιογνωμίας που διαθέτουν έναντι του αρμονικού ή ψυχαναγκαστικού τους πάθους, αλλά δεν απεικονίζει το βαθμό κοινωνικότητας, ο οποίος αναζητείται στις κοινωνικές, συναδελφικές και φιλικές σχέσεις. Διαφαίνεται λοιπόν ότι η συμβολή της οικογένειας στην παραγωγή ποιοτικών στοιχείων, διαμέσου της κοινωνικότητας, είναι έμμεση σε ότι αφορά τη σχέση οικογενειακή ζωή και γενική ποιότητα ζωής.

Από άποψη συχνότητας, οι απαντήσεις με κριτήριο το πλαίσιο «κοινωνικός–κλειστός» είναι μοιρασμένες ως εξής: οι τέσσερις (4) στους επτά (7) διαιτητές εκφράζονται με όρους, οι οποίοι έχουν τη σημασία του ψυχαναγκαστικού τύπου συμπεριφοράς, καθώς αναφέρονται κατεξοχήν οι εκφράσεις: *«ντροπή αν χαλάσει η εικόνα»*, *«αρρώστια»*, *«μίσος αποτυχίας»*, *«κοινωνική ηθοποιία»*. Εδώ οι απαντήσεις απεικονίζουν και μια ενδιαφέρουσα κινησιολογία, όπως καταδεικνύεται από τις φράσεις: *«Ναι! Κινήσεις! Και οι κινήσεις αυτές δείχνουν πάθος!! Άρα για μένα το πάθος σημαίνει κίνηση!! Είναι ένα θέατρο!!»* (Διαιτητής 3), καθώς και τις αντίστοιχες ερμηνείες για *«σχέσεις συμφέροντος»*, *«επιφανειακές σχέσεις»*, *«σιωπή»*, *«ανασφάλεια»*, *«μειονέκτημα η εμπιστοσύνη»*, *«αυστηρή πειθαρχία»* και *«εμπιστεύομαι αναγκαστικά»*. Δυο (2) διαιτητές εκφράζονται με σχετική αποστασιοποίηση υποδηλώνοντας μια στάση ουδέτερη, διατυπώνοντας κρίσεις σχετικά με: *«εγκράτεια»*, *«υστεροφημία»*, *«αποχή για να έχεις ήσυχο το κεφάλι σου»*, *«ατομισμός»*, *«ανταγωνισμός»* και *«αλλοίωση χαρακτήρα»*.

Με βάση τις ανωτέρω απαντήσεις, εκτιμούμε ότι αναφορικά με τη σημαντική για την ποιότητα ζωής ιδιότητα της εξωστρέφειας, οι παραπάνω στάσεις υποδηλώνουν μια περισσότερο «επαγγελματική» στάση των συγκεκριμένων διαιτητών, οι οποίοι βιώνουν τη συγκεκριμένη ιδιότητα σε ένα ενδιάμεσο επίπεδο ψυχαναγκαστικής ή αρμονικής συμμετοχής. Δεν είναι τυχαία η αναφορά ενός μέλους της ομάδας αυτής σε εξίσου θετικές και αρνητικές εικόνες που έχει αποκομίσει στη σταδιοδρομία του, τοποθετώντας ουσιαστικά τον εαυτό του στη θέση ενός σφαιρικά συνειδητοποιημένου διαιτητή που αποσπά μια εκτίμηση κάπως τεχνητή για τη διαιτητική του εμπειρία. Η ποικιλία των εκφράσεων υπαινίσσεται επίσης μια κινησιολογία, *«Γιατί απαιτεί ένα σύνολο χαρακτηριστικών, που δύσκολα τα συναντάς σε κοινούς θνητούς. Παρομοιάζω τον διαιτητή σαν μαέστρο σε μία ορχήστρα»* (Διαιτητής 3). Υπό την έννοια ότι οι διαιτητές που συμμετείχαν στην έρευνα διακρίνονται για την σκόπιμη αποστασιοποίησή τους, δεν τοποθετούνται καθόλου στο πλαίσιο του αρμονικού πάθους αλλά περισσότερο σε αυτό του ψυχαναγκαστικού, εφόσον περιορίζει σημαντικά τη θετικά ένθερμη συμμετοχή τους στην εμπειρία της διαιτησίας. Απομένει ουσιαστικά ένας διαιτητής, ο οποίος εκφράστηκε με θετικούς και «αρμονικούς» όρους για τις κοινωνικές σχέσεις που βίωσε στη διάρκεια της καριέρας του με λέξεις, όπως: *«τιμιότητα», «κοινωνικότητα είναι η μη μιζέρια», «έλλειψη καχυποψίας», «συναδελφικότητα», «ευγενής ανταγωνισμός»*.

Τα κύρια μοτίβα που διακρίνονται στις κοινωνικές σχέσεις φαίνονται μέσα από τις φράσεις, όπως το *«άγχος»*, την *«ντροπή»*, την *«καχυποψία»*, την *«έλλειψη εμπιστοσύνης»*, το *«θυμό λόγω μη ορισμού»* [υπήρξε μια εξαίρεση που ανέφερε *«χαρά ορισμού»* (Διαιτητής 1)], *«αποφυγή συναισθήματος»*, βιώματα τα οποία ενθαρρύνονται από δυο τυπικά συμπτώματα της διαιτητικής καριέρας. Τα συμπτώματα αυτά είναι: (α) η σταδιακή άνοδος σε υψηλότερα επίπεδα, η οποία εντάσσεται βαθύτερα στους μηχανισμούς κοινωνικοποίησης και (β) η ακόλουθη αύξηση της κοινωνικής έκθεσης που διευρύνει τις εκφάνσεις συμπεριφοράς. Οι

παραπάνω συνθήκες που υπολανθάνουν σε όλες τις συνεντεύξεις-ρητά ή υπόρρητα-είναι τα ουσιαστικά μοτίβα που αναδεικνύουν, στο βάθος των απαντήσεων, μια τάση που κυμαίνεται μεταξύ της συγκρατημένης κοινωνικότητας έως την αναστολή αυτής, όπως, άλλωστε, φαίνεται και από την επαναλαμβανόμενη εκφορά των λέξεων «καχυποψία» και «μη εμπιστευσιμότητα». Πέραν δηλαδή των επιμέρους απόψεων, γίνεται ευδιάκριτη η τάση απομάκρυνσης από το κοινωνικό γίγνεσθαι, είτε με ανοικτό, είτε με προσχηματικό τρόπο. Οι παρατηρήσεις αυτές είναι συμβατές με τη μειωμένη κοινωνικότητα, η οποία διαπιστώθηκε νωρίτερα σχετικά με την εξωστρέφεια και τη λειτουργία της οικογένειας πάνω σε αυτήν, και ενισχύουν το συμπέρασμα της ελλιπούς κοινωνικότητας, άρα και ελλιπούς ποιότητας ζωής, όπως συμπεραίνεται από το συγκεκριμένο βίωμα.

Στη βιβλιογραφία, το θέμα της κοινωνικότητας εγείρεται από τις σχέσεις «ανοικτότητας-κλειστότητας» και «εσωστρέφειας-εξωστρέφειας», οι οποίες αποτελούν δυο από τα βασικά σημεία του μοντέλου προσωπικότητας BigFive (Costa & McCrae, 1992; Costa & Widiger, 1994). Σύμφωνα με αυτά, η εξωστρέφεια συνδέεται με το αρμονικό πάθος, ενώ η ανοικτότητα εμπεριέχεται σε αμφότερα τα είδη πάθους. Τα ευρήματα της έρευνας, δίνοντας ισχύ και προτεραιότητα στο ψυχαναγκαστικό πάθος, υποστηρίζουν τη μη εξωστρεφή τάση των διαιτητών. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, η έντονη θετικότητα που εκδηλώνεται απέναντι στην αναγνωρισιμότητα παραπέμπει σε τάσεις «ανοικτότητας» του μοντέλου. Παρότι η έννοια της αναγνωρισιμότητας δεν συμπεριλήφθηκε εξ αρχής στους παράγοντες έκφρασης της κοινωνικότητας, η πλουραλιστική αναφορά της έγκειται στη θετική συσχέτιση με την «ανοικτότητα» του βιβλιογραφικού μοντέλου, προσδίδοντας με αυτόν τον τρόπο αντιφατικότητα στις σχέσεις «ανοικτότητα-αναγνωρισιμότητα» (που βρίσκεται θετική) και «εξωστρέφεια-απόσυρση» (που βρίσκεται αρνητική). Κατά συνέπεια, η αναγνώριση στοιχείων ανοικτότητας στην παρούσα έρευνα μειώνει την, ακυρωτική για την ποιότητα ζωής, ένταση της έλλειψης εξωστρέφειας, εφόσον η ανοικτότητα περιέχεται

μερικώς και στην αρμονική έκφραση του πάθους, άρα συμμετέχει εν μέρει στην παραγωγή ποιοτικής ζωής για τους διαιτητές.

Ο Άξονας των Συναισθημάτων

Στον άξονα αυτό συγκαταλέγονται οι συναισθηματικές και νοητικές λειτουργίες που διακρίνουν την προσωπικότητα των διαιτητών, λειτουργίες οι οποίες εντάσσονται στο συμπεριφορικό δίπολο αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους. Οι ιδιότητες αυτές αποδεικνύονται μέσα από μια επίσης τυπική στιγμή της ενεργούς διαιτητικής παρουσίας, η οποία αφορά στην τοποθέτηση του διαιτητή στο λεπτό ζήτημα της ισορροπίας γράμματος κανονισμών και πνεύματος αγώνα. Οι κρίσεις τοποθετούνται στη βάση των διλημάτων «φαντασία-ρεαλισμός» ή/και «πνεύμα αγώνα-γράμμα κανονισμών», προκειμένου να απηχίσουν τις συναισθηματικές δυνάμεις που επενεργούν στο παιχνίδι. Τα αποσπάσματα υπογραμμίζουν διαφορετικά τη σχέση φαντασίας-ευφυΐας, γεγονός που εστιάζει σε απόψεις, όπως ότι *«Ναι, ας πούμε για παράδειγμα δίνεις ένα φάουλ σε έναν παίκτη και έρχεται και σου λέει, 'Γιατί διαιτητή μου έδωσες αυτό το φάουλ; ', αν δεν έχεις αυτά τα συστατικά της κοινωνικότητας... εκείνη τη στιγμή έχεις χάσει τη συνεργασία»* (Διαιτητής 3), καθώς και στο γεγονός ότι *«στη διαιτησία και συγκεκριμένα μέσα στο γήπεδο η ομιλητικότητα βοηθάει»*, *«Χρειάζονται όλα φαντασία, εφευρετικότητα, ομιλητικότητα»* (Διαιτητής 3).

Αναφορικά με το κεντρικό δίπολο «πνεύμα αγώνα-γράμμα κανονισμών» εκφράζεται η γενική εντύπωση μιας τάσης, η οποία κλίνει προς την υποστήριξη του «πνεύματος», το οποίο με τη σειρά του συσχετίζεται περισσότερο με τη ροή του αγώνα, διότι αυτή είναι που υλοποιεί ουσιαστικά το «πνεύμα των κανονισμών». Στην ερευνητική βιβλιογραφία έχει καταγραφεί ότι το αρμονικό πάθος είναι εκείνη η μορφή που έχει σχετιστεί με την εμπειρία ροής αγώνα, ενώ αντίθετα το ψυχαναγκαστικό συνδέεται με αρνητικά συναισθήματα κατά τη ροή (Philippe, Vallerand, Andrianarisoa, & Brunel, 2009). Κατά συνέπεια, τα συναισθήματα,

τα οποία κρίνεται πως συμβάλλουν στη ροή του αγώνα θα πρέπει να αποδοθούν στο αρμονικό πάθος, ενώ όσα επισυνάπτονται στην παρεμπόδιση της ροής του αγώνα με το ψυχαναγκαστικό.

Η γενική τάση που εκφράζεται από τις απαντήσεις των επτά (7) ερωτηθέντων διαιτητών τείνει στην υποστήριξη της άποψης πως η δέουσα και πλέον κατάλληλη στάση είναι εκείνη που κατορθώνει να συμπτύξει σε μια στιγμιαία εκφορά την ή τις κρίσιμες στιγμές του αγώνα, από τις οποίες εξαρτάται αφενός η ποιότητα του διαιτητή και αφετέρου η συναισθηματική του υπόσταση: *«Το ζητούμενο είναι να φεύγουν όλοι ευχαριστημένοι από το γήπεδο, επομένως... ένας διαιτητής είναι ένας πολυμήχανος άνθρωπος και θα πρέπει να έχεις πάντα τον έλεγχο και τη συνολική εικόνα του παιχνιδιού»* (Διαιτητής 5). Επομένως, η κάθε θετική συνεισφορά από συναισθηματικές εκφράσεις που παρατηρούνται κατά τη «ροή» ενός αγώνα συνηγορεί προς τη συνταύτιση *ροής και πνεύματος*, δηλαδή προς την υπεράσπιση του αρμονικού πάθους στην ψυχοσύνθεση των διαιτητών. Η επικρατούσα τάση στις απαντήσεις είναι η υπερίσχυση της σημαντικότητας του «πνεύματος» του αγώνα με την έννοια της υπεράσπισης της «ροής» του. Το «πνεύμα» του αγώνα εμπεριέχει την υποκειμενική ερμηνεία του «γράμματος των κανονισμών», προσαρμοσμένη στη λεπτότητα της συγκυρίας, η εκάστοτε κρισιμότητα της οποίας δηλώνεται επανειλημμένα τόσο με την απονομή δικαιοσύνης όσο και με τη συγκεκριμένη λογική απόφαση κατά τη στιγμή της κρίσης. Οι κυρίαρχες έννοιες που μπορούν να παρατηρηθούν είναι αυτές της *φαντασίας και ευελιξίας, της εγρήγορης, της πειθαρχίας, του πολυμήχανου, των αυτόματων συνυπολογισμών αρκετών παραγόντων, της εφευρετικότητας, της ομιλητικότητας, της διαχείρισης χωρίς γραφικότητα, της ηρεμίας, της μη σκυθρωπότητας*, μέσω των οποίων εκφράζεται η υπερίσχυση για απονομή δικαιοσύνης ως εφαρμογή του «πνεύματος» στη βάση της «ροής» του αγώνα. Συμπεραίνεται ότι, από τη συγκέντρωση αρκετών θετικών συναισθηματικών στοιχείων, τα περισσότερα εκ των οποίων συγκλίνουν στην αρμονικότητα του πνεύματος/ροής αγώνα, στοιχειοθετείται μια

επαρκής συσχέτιση αρμονικής συναισθηματικότητας με την ποιότητα ζωής που υποδηλώνει η συγκεκριμένη απόκλιση στο αρμονικό πάθος.

Αξιολογώντας τις παραπάνω έννοιες σε σύγκριση με τις ερευνώμενες έννοιες της *εξωστρέφειας, συναισθηματικής σταθερότητας, προσήνειας, νευρωτισμού, ευσυνειδησίας και πνευματικής καλλιέργειας* (οι οποίες συνθέτουν, συμπυκνώνουν και οριοθετούν την σχέση πάθους και ποιότητας ζωής των διαιτητών) γίνεται ευδιάκριτο ότι η πνευματική καλλιέργεια ως γενικότερη έννοια που αποτελείται από σημασίες, όπως της *προσήνειας και της συναισθηματικής σταθερότητας, εξωστρέφειας και ευσυνειδησίας*, εντάσσεται με ασφάλεια στις έννοιες της διάθεσης για δικαιοσύνη, τιμιότητα και ειλικρίνεια. Οι έννοιες αυτές συνάδουν απόλυτα με αυτές της *προσήνειας και ευσυνειδησίας*, ενώ κινούνται σε συναφή και συγγενικά νοηματικά πεδία με τις σημασίες της *συναισθηματικής σταθερότητας και της εξωστρέφειας*.

Τα ευρήματα αυτά συνάδουν με τη βιβλιογραφία (Balon et al., 2010), σύμφωνα με την οποία το αρμονικό σχετίζεται όχι μόνο με θετικές ιδιότητες, όπως αυτές της *ευσυνειδησίας, ηπιότητας, ανοικτότητας, εξωστρέφειας*, αλλά και με ιδιότητες που συνάγονται από την *ικανότητα πολυμηχανίας, ευρηματικότητας και φαντασίας*, οι οποίες επιδεικνύονται ως *ικανότητες αυτοελέγχου, γεγονός που αποτελεί ένα σημαντικό εύρημα στην παρούσα έρευνα*. Επίσης, η αρνητική συσχέτιση *ψυχαναγκαστικού και αναστοχασμού/συγκέντρωσης στον αγώνα*, με παράλληλη θετική συσχέτιση *προσήνειας και συναισθηματικής σταθερότητας*, καθώς και σε συνδυασμό με το προσόν της *γνωστικής επάρκειας* (Philippe et al., 2009), όπως διαφάνηκε από τις απαντήσεις των 7 διαιτητών, συσχετίζονται βιβλιογραφικώς με την έρευνα που συνδέει τη *συναισθηματική σταθερότητα και την πνευματική καλλιέργεια με τα συναισθήματα ευσυνειδησίας, δικαιοσύνης και τιμιότητας*. Τεκμηριώνεται επομένως, η σύγκλιση θετικών συναισθημάτων και ποιότητας

ζωής, καθόσον η χροιά των ευρεθέντων συναισθημάτων ταυτίζεται κατά τεκμήριο με τις εκδηλώσεις του αρμονικού πάθους.

Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα επιδίωξε να συνδέσει ερευνητικά τα βιώματα του αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους Ελλήνων διαιτητών μπάσκει με τις απόψεις αυτών περί της ποιότητας ζωής τους. Αναζητώντας απαντήσεις στα ερωτήματα γύρω από την έννοια και τη σημασία του πάθους για τη διαιτησία στους διεθνείς διαιτητές καλαθοσφαίρισης, βγήκε στην επιφάνεια ότι οι τέσσερις από τους επτά διαιτητές κυριαρχούνται από μια μορφή πάθους με καθοριστικότερη την ψυχαναγκαστική. Η συνύπαρξη αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους παρουσιάζει ενδιαφέρον ως προς το γεγονός ότι θα ήταν αναμενόμενα κάποια δυσδιάκριτα όρια αναφορικά με ένα τόσο έντονο συναίσθημα. Το δυσδιάκριτο αυτών των ορίων αντανακλά κάτι ουσιαστικό για τη διαιτητική εμπειρία, δείχνοντας παραστατικά τι επακόλουθα έχει στην μακροπρόθεσμη ποιότητα ζωής των διαιτητών η εναλλαγή συναισθημάτων του ίδιου του παιγνιδιού.

Δεχόμενοι ως επικρατέστερο το ψυχαναγκαστικό πάθος, αναπόφευκτα δεχόμαστε και τις συναισθηματικές ιδιότητες που απορρέουν από αυτό. Οι κυρίαρχες έννοιες συναισθημάτων αναφέρονταν στα βιώματα «άγχους», «εγρήγορσης», «διέγερσης», «καχυποψίας», «μη εμπιστοσύνης» και κατέληγαν σε αρνητική συσχέτιση με τα συναισθήματα «προσήνειας», «ευσυνειδησίας» και «συναισθηματικής σταθερότητας». Η καταχώρηση πολλών αρνητικών βιωμάτων στο ψυχαναγκαστικό πάθος και η αρνητική τους συσχέτιση με τα ερευνώμενα συναισθήματα δημιουργεί το συμπέρασμα πως η ποιότητα ζωής των διαιτητών έχει αρνητικό πρόσημο. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από την πληθώρα αρνητικών όρων που συνδέονται με τα «ανέλεγκτα» στοιχεία του ψυχαναγκαστικού πάθους. Με βάση, επομένως, τις σημαντικά αρνητικές έννοιες με τις

οποίες συνδέεται το ψυχαναγκαστικό πάθος, συμπεραίνεται ότι, δεν διαμορφώνονται αισιόδοξες ψυχολογικές διαθέσεις, οι οποίες θα ήταν δείκτης ποιότητας ζωής (Balon et al., 2010).

Ωστόσο, η εντύπωση αυτή πιθανόν να μειώνεται, αν ληφθούν υπόψη δυο στοιχεία: α) ότι το ψυχαναγκαστικό πάθος δεν συνδέεται απαραίτητα με αρνητικές δραστηριότητες, διότι μπορεί να άπτεται και αρμονικών ιδιοτήτων και (β) ότι παρατεταμένη αντιμετώπιση αγχωτικών καταστάσεων μπορεί να επιφέρει αποτελεσματικότητα στην εκμάθηση αντιμετώπισης του άγχους και να περιστείλει τα προβληματικά βιώματα (Aldwin, 1994; Krohne, 1996). Αποτέλεσμα της αλληλοδιείσδυσης αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους είναι η δημιουργία αμφισημίας για την ποιότητα ζωής, διότι μια ορισμένη ψυχαναγκαστική συμπεριφορά εμφανίζεται ελκυστική και θεμιτή, γεγονός που σημαίνει τουλάχιστον αμφίρροπη νοηματοδότηση της έννοιας «ποιότητα ζωής» και μη τελική και αποφασιστική σηματοδότησή της.

Για την ανάλυση των πληροφοριών χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο του *κριτικού ρεαλισμού* (Sayer, 2000), το οποίο στην προκείμενη περίπτωση της αλληλοδιείσδυσης αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους εφαρμόζεται ως εξής: στο ρεαλιστικό σκέλος αναγνωρίζεται η σύμπτυξη των δυο μορφών πάθους, ενώ στο κριτικό θεωρείται πως η διαφορετικότητά τους δεν είναι απόλυτα αυστηρή και επιδέχεται συγκλίσεων (Curran et al., 2011). Η οπτική αυτή προκύπτει από τις απόψεις των υποκειμένων της έρευνας στην ενεργή και δρώσα εκδοχή τους, όπως τα αντιλαμβάνεται ο κριτικός ρεαλισμός. Η τάση της σύμπτυξης, ωστόσο, δεν νοείται ως συγκερασμός αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους σε μια ενιαία μεικτή μορφή, αλλά ως επιλεκτική προτίμηση του ενός ή του άλλου, ανάλογα με την εκάστοτε συγκυρία και τους υποκειμενικούς στόχους κάθε διαιτητή.

Παράλληλα, ενώ υφίσταται πράγματι ένας κυρίαρχος στόχος με ψυχαναγκαστικό περιεχόμενο (η ανέλιξη της καριέρας), η επίτευξή του δεν βιώνεται με επαχθή τρόπο -

τουλάχιστον σε σημείο να θεωρηθεί απόλυτα προβληματικός - λόγω των διάφορων ενδιάμεσων στόχων, οι οποίοι έχουν ποικίλες συναισθηματικές εκφάνσεις, μέχρι να οδηγήσουν στον τελικό στόχο. Στην αποφασιστική πορεία επίτευξης του ψυχαναγκαστικού πάθους της καριέρας, πραγματοποιούνται εκχωρήσεις σε διάφορες συναισθηματικές τάσεις κοινωνικότητας. Στην πορεία αυτή, τα όποια αρνητικά βιώματα του ψυχαναγκαστικού πάθους μπορούν να σηματοδοτούνται θετικά από τους διαιτητές, ούτως ώστε να μην χαθεί ο απώτερος τελικός στόχος της ικανοποίησής του. Η μη αποφασιστική διάκριση μεταξύ αρμονικού - ψυχαναγκαστικού πάθους, για να πορευτεί με τη μια ή την άλλη μορφή, είναι δευτερεύον ζήτημα, εφόσον πρωτεύει η βίωση του πάθους ως τέτοιου, ανεξάρτητα από το επιμέρους περιεχόμενο του.

Περιορισμοί και Μελλοντικές Έρευνες

Η παρούσα έρευνα εκπονήθηκε με τη συμμετοχή επτά (7) διαιτητών, στοιχείο που περιορίζει τη γενίκευση των ευρημάτων, καθώς οι συμμετέχοντες αποτελούν πληθυσμό με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ως διαιτητές. Επίσης, το παρόν άρθρο περιορίζεται λόγω χώρου στη συζήτηση και ερμηνεία των πληροφοριών καθώς δεν λαμβάνει υπ' όψη το κοινωνικό πλαίσιο της Ελλάδας, όπου ζουν και διαιτητεύουν οι επτά (7) συμμετέχοντες. Η κοινωνιολογική οπτική, όπως συστήνεται από τους Ryba και Wright (2005, 2010), θα μπορούσε να δώσει νέες σημαντικές διαστάσεις στα ευρήματα της παρούσας έρευνας.

Τα συμπεράσματα που βγήκαν προτείνουν ορισμένη επανεξέταση των όρων αρμονικού και ψυχαναγκαστικού πάθους θέτοντας στην ουσία το δυσδιάκριτο των ορίων και την ευελιξία μετάπτωσης από τη μια έννοια/βίωμα στην άλλη. Το συγκεκριμένο εύρημα μπορεί να καταχωρηθεί βιβλιογραφικά σε εκθέσεις αναφορικά με τα ζητήματα συναισθηματικής ρευστότητας, που προέρχονται από την εκδηλωνόμενη επιτάχυνση των κοινωνικών γεγονότων, όπου η βιωμένη πραγματικότητα εναλλάσσει τα πρόσημα

θετικού/αρνητικού με προβληματικό τρόπο (Bauman, 2009). Σε ότι αφορά τη συγκεκριμένη διάσταση--και στο βαθμό που θεωρείται κρίσιμη για την ψυχολογική σταθερότητα των σύγχρονων ατόμων--η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να διερευνήσει πιο επιστάμενα ενδεχόμενες επιβεβαιώσεις της σχέσης που αναλύθηκε, υπό τις προϋποθέσεις ότι: (α) θα διεύρυνε το δείγμα για περισσότερο εκτεταμένα συμπεράσματα, (β) θα επέκτεινε το θέμα της ποιότητας ζωής με βάση τη σχέση αρμονικού/ψυχαναγκαστικού σε εκτός Ελλάδας διεθνείς διαιτητές, (γ) θα επέκτεινε τον κύκλο των επηρεαζομένων (όπως συγγενείς, οικογένεια) για την αποφυγή μονομέρειας και για να αναδειχθεί ο αναμενόμενος διαφορετικός τρόπος βίωσης από μια απέναντι όψη.

Βιβλιογραφία

Διεθνής Βιβλιογραφία

Aldwin, C. M. (1994). *Stress, coping and development*. New York: Guilford Press.

Anshel, M.H. (1996). Coping styles among adolescent competitive athletes. *Journal of Social Psychology*, 136, 311-324.

Anshel, M. H., & Kaissidis, A. (1997). Coping style and situational appraisals as predictors of coping strategies following stressful events in sport as a function of gender and skill level. *British Journal of Psychology*, 88, 263-276.

Anshel, M. H. (1990). Toward validation of a model for coping with acute stress in sport. *International Journal of Sport Psychology*, 21, 58-83.

Balon, S., Lecoq, J., & Rimé, B. (2010). *Passion and personality: Is passionate behaviour a function of personality*. Louvain-la-Neuve, Belgium: Psychological Sciences Research Institute.

Boyatzis, R. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Boyd, C. O. (1993). Phenomenology: The method. In P.L. Munhall & C.O. Boyd (Eds.), *Nursing research: A qualitative perspective* (pp. 99–132). New York: National League for Nursing Press.

Csikszentmihalyi, M. (1978). Intrinsic rewards and emergent motivation. In M.R. Lepper & D. Greene (Eds.), *The hidden costs of reward* (pp. 205–216). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). The Five-Factor model of personality and its relevance to personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 6, 343–359.

Costa, P. T., & Widiger, T. A. (1994). *Personality disorders and the Five-Factor model of personality*. Washington, DC: American Psychological Association Press

Cresswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions* (2nd ed.). London: Sage Publications.

Curran, T., Appleton, P. R., Hill, A. P., & Hall H. K. (2011). Passion and burnout in elite junior soccer players: The mediating role of self-determined motivation. *Psychology of Sport and Exercise*, 12, 655-661.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227–268.

Dwyer, J. J., & Carron, A. V. (1986). Personality status of wrestlers of varying abilities as measured by a sport specific version of a personality inventory. *Canadian Journal of Applied Sport Sciences*, 11, 19-30.

Endler, N.S., & Parker, J.D.A. (1990). Multidimensional assessment of coping: A critical evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 844-854.

Hall, R. K. (2003). The personality, passion, and essence of a leader. *The army medical department Journal*. Center and School, Fort Sam Houston, Texas, USA.

Hancock, B. (1998). *Trent focus for research and development in primary health care: An introduction to qualitative research--Trent focus group*. Accessed October 10, 2012 at http://faculty.uccb.ns.ca/pmacintyre/course_pages/MBA603/MBA603_files/IntroQualitativeResearch.pdf

Hassandra, M., Goudas, M., & Chroni, S. (2003). Examining factors associated with intrinsic motivation in physical education: A qualitative approach. *Psychology of Sport and Exercise*, 4, 211-223.

Hoffman, A. J. (1986). Competitive sport and the American athlete: How much is too much? *International Journal of Sport Psychology*, 17, 390-397.

Hughes, J., & Sharrock, W. (1990). *The philosophy of social research* (3rd ed.). London: Longman.

Kaid, L. L., & Wadsworth, A. J. (1989). Content analysis. In P. Emmert & L.L. Barker (Eds.), *Measurement of communication behavior* (pp. 197-217). White Plains, NY: Longman.

Kaissidis-Rodafinos, A., & Anshel, M. H. (2000). Psychological predictors of coping responses among Greek basketball referees. *Journal of Social Psychology*, 140, 329-344.

Kaissidis-Rodafinos, A., Anshel, M. H., & Porter, A. (1997). Personal and situational factors that predict coping strategies for acute stress among basketball referees. *Journal of Sport Sciences*, 15, 427-436.

Krohne, H. W. (1996). Individual differences in coping. In M. Zeidner & N.S. Endler (Eds.) *Handbook of coping: Theory, research, applications* (pp. 381-409). New York: John Wiley.

Krohne, H. W. (1993). Vigilance and cognitive avoidance as concepts in coping research. In H. W. Krohne (Ed.), *Attention and avoidance: Strategies in coping with adversiveness* (pp. 19-50). Seattle, WA: Hogrefe & Huber.

Krohne, H. W. & Hindel, C. (1988). Trait anxiety, state anxiety and coping behaviour as predictors of athletic performance. *Anxiety Research*, 1, 225-234.

Lazarus, R.S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer-Verlag.

Mahoney, M. J. (1989). Psychological predictors of elite and non-elite performance in Olympic weightlifting. *International Journal of Sport Psychology*, 20, 1-12.

Miller, S.M. (1990). To see or not to see: Cognitive informational styles in the coping process. In M. Rosenbaum (Ed.), *Learned resourcefulness: On coping skills, self-regulation, and adaptive behaviour* (pp. 95-126). New York: Springer-Verlag.

Miller, S.M. (1987). Monitoring and blunting: Validation of a questionnaire to assess styles of information seeking under threat. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 345-353.

Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park, CA: Sage Publications.

Philippe, F. L., Vallerand, R. J., Andrianarisoa, J., & Brunel, P. (2009). Passion in referees: Examining their affective and cognitive experiences in sport situations. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 31, 77-96

Punch, K. (1998). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. London: Sage

Raedeke, T., & Smith, A. (2001). Development and preliminary validation of an athlete burnout measure. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 23, 281-306.

Rammstedt, B., & John, O.P. (2006). *Die großenFünf: Nomological net and cultural di Verences in the U.S. and Germany*. Unpublished manuscript.

Renninger, K. A., & Hidi, S. (2002). Student interest and achievement: Developmental issues raised by a case study. In A. Wigfiel d& J.S. Eccles (Eds.), *Development of achievement motivation: A volume in theeducational psychology series* (pp. 173-195). San Diego, CA: Academic Press.

Ryba, T. V., & Wright, H. K. (2005). From mental game to cultural praxis: A cultural studies model's implications for the future of sport psychology. *Quest*, 57, 192–212.

Ryba, T. V., & Wright, H. K. (2010). Sport psychology and the cultural turn: Notes toward cultural practice. In T.V. Ryba, R.J. Schinke, & G. Tenenbaum (Eds.), *The cultural turn in sport psychology* (pp. 1–28). Morgantown, WV: Fitness Information Technology.

Sayer, A., (2000). *Method in social science: A realist approach* (2nd ed.). London: Routledge.

Vallerand, R. J. (2008). A hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation for sport and physical activity. In M.S.D. Hagger & N.L.D. Chatzisarantis (Eds.), *Self-determination theory in exercise and sport* (pp. 255–279). Champaign, IL: Human Kinetics.

Vallerand, R. J., & Miquelon, P. (2007). Passion for sport in athletes. In D. Lavallee, & S. Jowett (Eds.), *Social psychology in sport* (pp. 249–262). Champaign, IL: Human Kinetics.

Vallerand, R. J., & Houlfort, N. (2003). Passion at work: Toward a new conceptualization. In S.W. Gilliland, D.D. Steiner, & D.P. Skarlicki (Eds.), *Emerging perspectives on values in organizations* (pp. 175–204). Greenwich, CT: Information Age Publishing.

Ware, J., Jr., & Sherbourne, C. D. (1992). The MOS 36-Item Short-Form Health Survey (SF-36): I. Conceptual framework and item selection. *Medical Care*, 30, 473-483.

Wertz, F. J. (2005). Phenomenological research methods for counseling psychology, *Journal of Counseling Psychology*, 52, 167-177.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Bauman, Z. (2009). *Ρευστοί καιροί: Η ζωή την εποχή της αβεβαιότητας*. Μτφρ. Κ. Δ. Γεώργιας. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Γκουτζιομήτρος, Γ., Χρόνη, Σ., Χασσάνδρα, Μ., & Χατζηγεωργιάδης, Α. (2012, Δεκέμβριος). Πάθος και πρωταθλητισμός: Μια φαινομενολογική προσέγγιση. Προφορική παρουσίαση στο συμπόσιο *Ποιοτικά Δεδομένα: Από την Αυλή του Σχολείου μέχρι την Κορυφή του Έβερεστ του 12^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Αθλητικής Ψυχολογίας*. Αθήνα: Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.

Λυδάκη Α. (2001). *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Παπαϊωάννου, Α., Θεοδωράκης, Γ., & Γούδας, Μ. (2003). *Για μια καλύτερη φυσική αγωγή*. Θεσσαλονίκη: Χριστοδουλίδης.

Χασσάνδρα, Μ., & Γούδας, Μ., (2003). Κριτήρια εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ποιοτική ερμηνευτική έρευνα. *Ψυχολογική Εταιρεία Βορείου Ελλάδος*, 2, 31-48.